

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

На седници Наставно-научног већа одржаној 27. 06. 2016. године, именована је комисија за преглед и оцену подобности докторске дисертације за јавну одбрану кандидата Горана Тепшића под насловом *Улога политичких елита у процесу реконструкције националних идентитета: случај Босне и Херцеговине*, у саставу:

проф. др Сеад Турчало, ванредни професор
Факултет политичких наука, Универзитет у Сарајеву
проф. др Немања Џуверовић, ванредни професор
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду
проф. др Радмила Накарада (ментор), редовни професор у пензији
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Након прегледа рада комисија подноси Наставно-научном већу Факултета политичких наука, Универзитета у Београду следећи

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат Горан Тепшић рођен је 11. октобра 1985. године у Новој Градишци (Хрватска). Основну школу и Електротехничку школу „Раде Кончар“ завршио је у Београду са одличним успехом. Универзитет у Београду - Факултет политичких наука, смер Међународне студије, уписао је 2004. године, а дипломирао је 2009. године са просечном оценом 9.09 (наслов дипломског рада: „Сецесионистички сукоби и насиље - упоредна анализа Бијафре и Квебека“). Након завршених основних академских, кандидат је 2009. године уписао мастер академске студије (смер Међународне студије, модул Студије мира), такође на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука, које је завршио 2011. године са просечном оценом 9.87 (наслов мастер тезе: „Приступ Јохана Галтунга у области решавања сукоба“). По добијању звања мастер политиколог - међународне студије, кандидат је 2011. године на истом факултету уписао Докторске студије политикологије – међународне и европске студије, а 2016. године је пријавио докторску тезу под насловом *Улога политичких елита у процесу реконструкције националних идентитета: случај БиХ*.

Горан Тепшић је од 2011. до 2013. године био ангажован као демонстратор, а након тога и као истраживач - сарадник (2013-2016) на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука у оквиру области Међународне студије на наставном предмету Студије мира (основне академске студије). Такође, кандидат је од 2008. године укључен у рад Центра за студије мира, научноистраживачког центра Факултета политичких наука, прво

као сарадник а потом и као секретар. Током овог периода Горан Тепшић је био ангажован на научноистраживачким пројектима Универзитета у Београду - Факултет политичких наука (Политички идентитет Србије у регионалном и глобалном контексту - евиденциони бр. 179076) и Центра за студије мира. Ангажману на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука претходило је стажирање при Канцеларији за европске интеграције Владе Републике Србије (2007), а 2009. године и при Народној канцеларији председника Републике Србије.

Кандидат је члан Удружења међународних студија (*International Studies Association*), од 2013. године, и Удружења за студије националности (*Association for Studies of Nationalities*), од 2018. године. Поред израде мастер тезе, кандидат је објавио више научних радова у страним и домаћим часописима и уредио је неколико зборника. За ову прилику ћемо приказати мастер рад и два чланка: „Национални идентитет и (зло)употреба „другог““ (*Годишњак ФПН*, 8 (VI), Универзитет у Београду — Факултет политичких наука, Београд, 2012, стр. 69-90, категорија M51); „Building Nations instead of Peace(s): the Bosnian Metacconflict“ (*Serbian Political Thought*, No. 2/2017, Year IX, Vol. 16, Institute for Political Studies, Belgrade, категорија M24).

а) Мастер рад

У мастер раду под насловом „Пристап Јохана Галтунга у области решавања сукоба“, кандидат излаже специфичан пристап решавању сукоба оснивача Студија мира, Јохана Галтунга. У уводном делу прво наводи основне недостатке конвенционалних техника, који су уједно и главни подстицаји развоја теорије решавања сукоба (ТРС), као посебне научне области и алтернативног приступа. Затим дефинише основни циљ рада, а то је синтетизација различитих елемената Галтунгових теорија у кохерентан пристап решавању сукоба, с обзиром на то да сам Галтунг није изградио јединствену теорију решавања сукоба.

У првом поглављу аутор приказује основна достигнућа у области решавања сукоба. Затим се дефинишу основни појмови ове научне области: сукоб, оружани сукоб, насилни сукоб, споразумно окончање сукоба, управљање сукобом, решавање сукоба, трансформација сукоба, итд. У другом делу овог поглавља износе се основне парадигме, теорије, приступи и модели решавања сукоба. Као четири основне парадигме ТРС наводе се реализам, политички идеализам, марксизам и радикална (немарксистичка) мисао. Потом се објашњава пет приступа решавању сукоба који почивају на конкуренцији и/или кооперацији: такмичење, капитулација, решавање проблема, повлачење и компромис; и неки кључни модели и приступи ТРС: „дилема затвореника“, основне људске потребе, дубокоукорењени сукоби и провенција, дуготрајни сукоби, итд.

Друго поглавље се усредсређује на Галтунгову теорију мира. На почетку се излажу епистемолошке и методолошке основе истраживања мира и сукоба. Наводе се две компатибилне Галтунгове дефиниције мира – негативна и позитивна. Затим се износе три фазе научног поступка на којима студије мира почивају: емпиризам, критицизам и конструктивизам. У наставку се објашњава каква је улога података, теорија и вредности у оквирима студија мира. У другом делу овог поглавља излаже се Галтунгов концепт дијагноза-прогноза-терапија. Трећи део овог поглавља се бави Галтунговом типологијом насиља. Четврти део поглавља чине асоцијативни и дисоцијативни системи мира. Овде се

излаже Галтунгово разматрање односа мира, насиља и различитих форми политичке организованости.

У трећем поглављу аутор се бави Галтунговом теоријом сукоба. Објашњење ове теорије започиње анализом вероватно најпознатијег аналитичког модела у областима анализе и решавања сукоба – Галтунговог троугла. Овај модел представља сукоб као троугао, чија темена су ставови, понашање и противречности. Комбинујући ова три елемента и дихотомију латентно/манифестно, Галтунг наводи осам могућих стања сукоба и објашњава разлику између структурних сукоба и сукоба актера. У другом делу овог поглавља образлажу се „дубоки“ елементи сукоба: „дубока“ култура, „дубоко“ понашање и „дубока структура“, односно колективно подсвесно, латентно или потенцијално оствариво понашање, и противречности уграђене у друштвене структуре. Трећи део трећег поглавља се бави интервенисањем у сукобима. Овде се објашњава шта је легитиман основ интервенисања, када је интервенисање пожељно и које врсте интервенисања постоје. Тема четвртог дела овог поглавља је трансформација сукоба. Ту се излажу три Галтунгове формуле ненасилне трансформације: надилажење (трансценденција), компромис и повлачење.

У четвртом поглављу детаљније се описује и анализира надилажење сукоба чији је циљ превазилажење противречности у сукобу и постизање и-и исхода. Основни принцип на коме почива метода надилажења јесте креативност, а њене главне технике су дијалог и преговарање. Креативност Галтунг дефинише као способност да се заиста помогне странама у сукобу (квалитативни „скок“ ка праведнијем и одрживијем решењу).

Пето поглавље представља приказ критике Галтунговог приступа истраживању мира. У првом делу овог поглавља износе се основне тезе критике Питера Лолера (Peter Lawler), који сматра да се истраживањем мира бави наука о међународним односима, и да нема стварне потребе за „научком о миру“. У другом делу овог поглавља указује се на низ недоследности у Галтунговим радовима. Критика се овде првенствено концентрише на неодређеност предмета истраживања као и на недостатак филозофског утемељења дискурса истраживања мира.

У закључку се износе конститутивни принципи Галтунговог приступа у области решавања сукоба и истраживања мира. Као три основна принципа издвајају се: нормативни систем који почива на вредностима мира, дијалектичка логика, и одбацивање свих насилних средстава решавања сукоба.

б) У чланку „Национални идентитет и (зло)употреба „другог““, аутор анализира теоријске концепте о групним идентитетима и њиховој улози у друштвеним, политичким, и посебно међунационалним односима. У мноштву различитих приступа, он покушава да еклектички одреди појам националног идентитета, као и улогу „другог“ у његовом формирању. Тако одређен теоријски оквир он примењује на званичне историографске наративе у Србији, тј. на интерпретације које нуде уџбеници историје за основну и средњу школу. На крају, аутор изводи закључке о улози Турака, Муслимана (Бошњака) и Албанаца у процесу формирања српског националног идентитета (и настојању да се тај идентитет уврсти у оквире „европског идентитета“), покушавајући тиме да допринесе бољем разумевању узрока сукоба на простору бивше Југославије.

в) У раду „Building Nations insted of Peace(s): the Bosnian Metaconflict“, аутор користи критички приступ изградњи мира, интерпретативну методологију и анализу дискурса како би показао да је кључни проблем међународне управе у Босни и Херцеговини „епистемичка хегемонија“ Запада. Ова врста хегемоније додатно је поларизовала већ подељено босанско друштво кроз примену приступа који подсећају на еру колонијализма и империјализма. По мишљењу аутора, иако нелиберално, нелегитимно и без политичке одговорности према локалној заједници, ово неформално старатељство је усвојило дискурсе либерализма и „европејства“ да би оправдало своје деловање у Босни и Херцеговини, како пред локалним становништвом, тако и пред међународном јавношћу. Без обзира на ове напоре међународне зједнице, њено деловање у Босни и Херцеговини је изазвало отпор, углавном у форми етнополитике. Тако су политичке елите, и унутрашње и спољашње, претвориле послератно друштво Босне и Херцеговине у „наставак рата другим средствима“, што је довело до конструкције међусобно искључивих етничких идентитета и до етнизације мира.

г) Одлуком Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду донетој на седници одржаној 22.11.2016. године одобрена је израда докторске дисертације Горана Тепшића под насловом *Улога политичких елита у процесу реконструкције националних идентитета: случај Босне и Херцеговине*. Уз резиме на српском и енглеском, дисертација садржи 314 компјутерских страна текста без литературе. Поред увода и закључног разматрања рад садржи три поглавља са потпоглављима и списак литературе на 67 страна. Дисертација је у формалном и садржинском смислу урађена у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Сходно правилнику о академској честитости Фкултета политичких наука, рад је прошао проверу у програму *iThenticate* и резултати анализе су потврдили да је докторска дисертација аутентично и оригинално дело.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања јесу начини, процеси (ре)конструкције и инструментализације трију националних идентитета од стране политичких елита и улога коју такви идентитети имају у перпетуирању дуготрајног сукоба у Босни и Херцеговини. Конкретизација предмета води анализи дискурса и наратива политичких елита о рату (1992-95), жртви, нацији и држави који доприносе етничкој поларизацији, конструкцији страха и претње по сопствени идентитет што има за последицу међусобну дехуманизацију припадника „супротстављених“ националних идентитета и стварање такве различитости које онемогућавају суживот и функционисање мултиетничког друштва. Дакле, уместо фокуса на недостатке уставног и политичког система БиХ, поље истраживања се усмерава на структурно-културне димензије, на наративе које политичке елите БиХ преносе, спречавајући националним идентитетима да развију однос повезаности, већ развијају међусобну искључивост и оспоравање.

Према Г. Тепшићу, основни циљ дисертације је аргументовано, теоријско и емпиријско указивање на неопходност бављења сукобима и после прекида оружаних дејстава, јер се често сукоби не завршавају када се потпише мировни споразум. Период након обуставе директног насиља најчешће и даље садрже кључне чиниоце сукоба, главне противречности, као и различите облике индиректног насиља. На темељу тога кандидат је

одредио и наредни циљ - указивање на неопходност бављења структурном/културном и идентитетском димензијом сукоба, као предусловом решавања сукоба, помирења и стварања функционалног друштва и државе. Трећи циљ јесте синтеза елемената различитих теоријских приступа у посебан еkleктички теоријско-аналитички оквир истраживања дуготрајних (идентитетских) сукоба, заснован првенствено на разумевању сукоба, актера и њихових ставова, који би требало да превазиђе мањкавости постојећих приступа. Четврти циљ се односи на реafirмацију и реконцептуализацију теорија људских потреба и дуготрајних сукоба, које су због своје парадигматске (или идеолошке) непогодности готово потпуно маргинализоване. На крају, циљ дисертације је и анализа обимне емпиријске грађе (преко 2000 исказа припадника политичке елите три етничке групе) и, на основу ње, указивање на постојање дуготрајног сукоба (идентитета) у БиХ, на фазу у којој се тај сукоб тренутно налази, као и на актере који доприносе његовој постојаности и евентуалној даљој ескалацији, али и на реалне опције превладавања непријатељства. У оквиру последњег циља садржана је и потреба да се овим истраживање покаже како постојећи, наметнути модели изградње мира у БиХ, али и у другим државама, подстичу структурно и културно насиље, значајно доприносе дуготрајности сукоба, тј. онемогућавају његову трансформацију и истинско решавање, а да уколико се упориште нађе у основним људским потребама и реалним околностима могу учинити позитивни, трансформативни искораци.

3.Основне хипотезе

Општа хипотеза дисертације гласи: иако је оружана фаза сукоба у БиХ завршена 1995. године, тај сукоб траје и двадесет година касније и има карактеристике дуготрајног сукоба тј. сукоб идентитета који се успоставља на суштински различитом тумачењу рата.

На основу опште хипотезе кандидат је формулисао и две посебне хипотезе, које гласе: политичке елите етничких заједница БиХ, користећи своју моћ, расположива средства и механизме (медији, образовање, итд.), (ре)конструишу садржај националних идентитета тако да они делују међусобно искључиво, чиме одржавају (или стварају) етничку поларизацију и дехуманизацију припадника других националних заједница и спречавају утемељење функционалне државе.

Овако конструисани идентитети, и на њима засновани политички односи, творе друштвене и политичке структуре које повратно ограничавају политичку делатност елита и онемогућавају вођење инклузивније међунационалне политике.

На основу посебних, кандидат је формулисао и шест појединачних хипотеза. Разрадом прве посебне хипотезе о реконструкцији идентитета, дошао је до следеће три појединачне хипотезе: међусобно супротстављени наративи о рату, држави, нацији и жртви су кључни чиниоци националних идентитета, а тиме и дуготрајности сукоба, односно, кључна препрека његовом решавању и трансформацији; ти наративи, као чиниоци идентитета, конструисани од стране елита, представљају културно насиље, тј. основу за оправдање и легитимацију осталих форми насиља; идеациона формулација непријатеља (првенствено Срба као бошњачких и Бошњака као српских непријатеља) и конструкција страха која из тога следи представља снажну основу за одржање сукоба, али и његову даљу ескалацију. И на основу друге посебне хипотезе, о политичким структурама

и делању политичких елита, кандидат је такође формулисао три појединачне хипотезе: актери дуготрајног сукоба у БиХ нису националне групе, конститутивни народи, већ националне политичке елите које те народе заступају; супротстављени наративи политичких елита о најважнијим идентитетским питањима представљају основ легитимације власти у њиховим етнички хомогеним политичким целинама (ентитетима и кантонима); довођење у питање владајућих националних наратива о рату, држави, нацији и жртви у оквиру сопствене групе, тј. политичке елите, води политичкој маргинализацији и екскомуникацији.

4. Кратак опис садржаја рада

Рад је подељен на пет поглавља, од којих је последње закључна расправа. Полазећи од претпоставке да би сваки истраживач требало да препозна и изнесе своје онтолошко и епистемолошко становиште, те да га одбрани од напада који могу доћи са других стајалишта, у првом поглављу, под насловом „Методолошко стајалиште: образложење интерпретативистичког приступа сукобу идентитета у Босни и Херцеговини“, кандидат износи основне претпоставке монистичке онтологије и интерпретативистичке епистемологије, уз одговор на најчешће критике које упућује позитивистичка парадигма. Заправо се аутор креће од одговора на позитивистичка оспоравања монизма и интерпретативизма, која их често проглашавају ненаучним, како би се објаснило да интерпретизам није ништа мање научан од позитивизма, као и да ниједна парадигма нема монопол научности.

У другом делу првог поглавља, детаљније се образлаже сам монистичко-интерпретативистички приступ. Полази се од претпоставке да свет не постоји независно од људске спознаје (монизам), тј. да је свет друштвено или дискурзивно конструисан. То значи да ће се идентитети, предмет овог истраживања, посматрају као конструкти, производи политичких дискурса и пракси, као неодвојиви од интерпретација припадника политичких елита. Због тога овај приступ почива на двострукој херменеутици, разумевању значења који сами друштвени актери одређују. Интерпретативизма се суштински бави проучавањем значења, наратива и дискурса, јер се људска уверења и склоности не могу ишчитати из спољашњих „објективних чињеница“.

У трећем делу овог поглавља Г. Тепшић излаже категоријални апарат монистичко-интерпретативистичког приступа. Уводе се и објашњавају категорије попут *друштвеног актера, делатништва/делатника, структуре и дискурса*, које ће у наредном поглављу послужити као градивни елементи за успостављање теоријског оквира истраживања. Како је целокупна друштвена стварност артикулисана у дискурсу, који поседује инхерентне механизме репродукције моћи, а они искључују све што би могло довести у питање постојећи поредак моћи и подстичу све што му даје легитимитет, у четвртом делу првог поглавља кандидат образлаже и метод анализе дискурса. Два главна циља ове методе су акумулација што више информација о историјској позадини и примарним историјским изворима у које су сами дискурси уграђени (археологија); као и установљење дијахроничке промене коју су дискурси претрпели у одређеном временском периоду или њиховог континуитета (генеалогича).

Друго поглавље, насловљено „Елита, моћ и идентитет: од управљања потребама до управљања сукобима“, обухвата теоријски приступ овог истраживања. Приступ почива на синтези теорија људских потреба, теорија етничитета и теорија елита. У првом делу поглавља кандидат излаже критику Бартоновог приступа теоријама (друштвених) људских потреба, доводи у питање универзалност људских потреба, њихову „просоцијалност“, психолошко-биолошку природу, итд. Уместо бартоновске, Тепшић нуди постбартоновску парадигму која истиче значај културе за разумевање људских потреба, а саме потребе више посматра као наративна или хеуристичка средства. У овој перспективи, оне су заправо последица друштвене социјализације појединца, неопходни услови индивидуалног и политичког делатништва које карактерише целокупно људско деловање. Тепшић у овом делу поглавља издваја и потребу за идентитетом као кључну категорију целокупног истраживања.

У другом делу поглавља кандидат теоријски разматра однос политичких елита и идентитета као делатне потребе. Наводи се да политички легитимитет зависи од задовољења ове потребе, али и да елите одређују услове и начине њеног задовољења. Уводи се и концепт „управљаштва“, који почива на идеји о инструментализацији и манипулацији потребама, идентитетом. У овој перспективи, (етнички) идентитет практично постаје кључно средство контроле становништва. Проблематизује се и природа етничког идентитета, па се износи схватање по коме је он пре свега однос, интеракција између Сопства и Другости. Та интеракција подразумева, према Тепшићу одређени друштвени садржај, али и границу која раздваја „нас“ од „њих“. Како саме етничке групе нису оперативне категорије, етничитет представљају и заступају политичке елите, „етнополитички предузетници“. Однос идентитета и друштвеног деловања аутор објашњава кроз наративну теорију деловања, док се формирање односа Сопства и Другости образлаже кроз дијаложке теорије.

У трећем делу другог поглавља кандидат се бави теоријом друштвеног сукоба дугог трајања, Едварда Азара. Износи десет Азарових теза, које истичу основне карактеристике оваквих сукоба и одређују сам сукоб као оспоравање људских потреба, пре свега етничког идентитета. Наводе и четири променљиве које утичу на дуготрајност сукоба: групни садржај и идентитетска група (јединица анализе), међугрупна динамика, улога власти и државе и међународна повезаност. Поред променљивих, као значајне чиниоце Тепшић описује и механизме пролонгирања сукоба, пре свега — потпуну негацију постојања других идентитета, надметање око улоге жртве (компетитивна самовиктимизација), негацију потреба друге стране из страха од „истости“ (асимилације), и отпор прихватању права на различитост.

Треће поглавље, „Критика изградње мира и државе у послератној Босни и Херцеговини“, представља анализу ширег друштвено-политичког контекста у коме су настали дискурси и наративи (и идентитети) које ће аутор анализирати у четвртном поглављу. У првом делу се одређују концепти „изградње мира“ и „изградње државе“, образлажу се различити приступи либералном миру (мир победника, институционални мир, конституционални мир и цивилни (грађански) мир) и његова типологија (конзервативни, ортодоксни и еманципативни либерални мир). Потом се изnose главне критике изградње либералног мира и државе. На крају првог дела овог поглавља кандидат износи запажање да су локалне елите у БиХ и своје концепције мира конструисале у

етничким категоријама, као мир за сопствену етничку групу, те да не постоји концепција мира која није према некоме искључива, укључујући и ону међународне заједнице.

У другом делу кандидат анализира дискурс међународне заједнице, пре свега високих представника у БиХ, где посебно истиче његове контрадикторности, тј. несклад између либералног и европског дискурса, с једне стране, и нелибералне и ауторитарне праксе, с друге. Трећи део се бави се генезом високог представника као друштвеног актера у БиХ. Аутор анализира деловање свих високих представника, од Карла Билта до Валентина Инцка, и закључује о последицама њиховог деловања по послератну транзицију и сукоб дугог трајања у БиХ.

Четврто поглавље, „Конструкција етнонационалних идентитета у дискурсима босанских политичких елита: наративи о рату, жртви и држави“, обухвата анализу три доминантна етнополитичка дискурса у БиХ, тј. њихове наративе о рату, жртви и држави. Део о рату обухвата анализу бошњачко-српског и бошњачко-хрватског метасукоба, тј. сукоба о интерпретацији рата. Бави се и улогом ратних вођа и њиховом заоставштином у трима политичким дискурсима. У делу о жртви, аутор прво анализира бошњачки дискурс, потом српски и, на крају, хрватски. Анализира и како ови наративи интерпретирају улогу међународног и босанског судства и тужилаштва. Анализа наратива о држави опет обухвата три перспективе, али и два дискурзивна сукоба о државности, бошњачко-српски (о статусу БиХ) и бошњачко-хрватски (о статусу Федерације БиХ). Као критичан пример сукоба о државности у БиХ, Тепшић анализира тему националних/државних празника, као и реакције које они изазивају. На крају овог поглавља кандидат закључује како ови наративи конструишу међусобно искључиве идентитете, који од три идентитета су међусобно искључиви, а који нису, и зашто.

Пето поглавље, „Закључна расправа: идентитет, држава плурализам“, поред закључка о постојању идентитетског сукоба дугог трајања, заснованог на анализи дискурса у претходном поглављу, обухвата и расправу о томе како се могу оценити резултати изградње државе у БиХ, двадесет пет година након рата („аномалија“ или „нормалност“), али нуди и нову перспективу, нови приступ босанској послератној транзицији, заснован на агонистичком плурализму. У другом делу овог поглавља, деконструишу се вестфалски модел државе и концепт неуспеле државе (*failed state*) као идеолошки, евроцентрични, обмањујући, док се скреће пажња на концепт стварања државе (*statemaking*), који нуди много ширу историјску и међународну перспективу. У трећем делу кандидат образлаже концепте антагонизма и агонизма, дихотомије пријатељ/непријатељ и закључује о томе који односи у БиХ су антагонистички, а који агонистички, и какве последице то производи по саму босанску државу.

5. Остварени резултати и допринос

Наућни допринос докторске дисертације. Г. Тепшића је вишеструк. На основу опсежног теоријског увида он на иновативан начин потврђује употребљивост већ постојећих теоријских приступа проучавању дуготрајних идентитетских сукоба. Дакле, тиме даје и хеуристички допринос јер успева да синтетише елементе различитих дисциплина и теорија у јединствен теоријско-аналитички приступ, и да превлада једностраности поимања изградње мира, процес транзиције које су се несретно сударале са стварношћу. Такође, на трагу Е. Азара, аутор је уверљиво указао и на потребу да се

дисфункционалистима у БиХ приступи као специфичној врсти - дуготрајног - сукоба, иако нема оружаних борби, нити директног насиља, а који се не може решавати без разумевања његових идентитетских темеља. У демистификацији националних идентитета и њихове улоге у пролонгирању сукоба, у подробном указивању на значај различитог тумачења природе, узрока и актера рата у БиХ од стране политичких елита три етничке заједнице, којим се репродукују међусобно искључиви идентитети и легитимне политичке моћи, а да се при томе читав заплет не патологизира, лежи главна вредност докторске дисертације. Г. Тепшића.

Тиме је аутор заправо дао озбиљан допринос стварању реалног темеља за размишљања о решењима који надилазе идеолошку формулу одређења БиХ као „неуспеле државе“ којој требају перманентни спољњи тутори како би развила своје унутрашње политичке и економске „капацитете“. Показујући да је већина држава света заправо с ону страну успешности, аутор је, на основу идеја Ш. Муф, понудио реални смер превладавања десструктивних антагонизама, претварањем „агонистичким дијалогом“ „непријатеља“ у „противника“, „против чијих идеја се боримо, али му не негирамо право да заступа и брани своје идеје“ (с. 308). Другим речима, минималан функционалност државе се може, по суду Г. Тепшића освојити без превазилажења сукобљених наратива, признањем легитимности сукобљених позиција. То би био први корак ка разумевању Другог. Супротно томе, аутор наглашава да би покушаји да се национално елиминише из политике, или да се наметне некакав наднационални идентитет (негирање основних људских потреба), водили деформацији и ескалацији сукоба, тј. одржавању његове дуготрајности, чиме кандидат додатно поткрепљује практичну разумност и валидност своје теоријске позиције и подцртава њен допринос.

6. Закључак

По мишљењу чланова комисије кандидат је у својој докторској дисертацији показао завидно теоријско образовање и аналитичку зрелост, ревитализујући класичне теорије (о људским потребама, сукобима, изградњи државе и мира) на плодносан начин у анализи дуготрајног сукоба у Босни и Херцеговини. Истовремено, кандидат је уложио велики труд да спроведе замашну анализу примарних извора (узорак је обухватио око две хиљада текстова из босанских медија, као и српских и хрватских), чиме је раду дао и емпиријску потку. Аутор је својим приступом демонстрирао потребу теоријског разумевања и практичног надилажења пост-дејтонског заплета изван доминантних парадигми о дисфункционалним државама као патолошком инциденту, формула о изградњи државе и помирењу након сукоба насталих у другим околностима. Уважавањем међународног контекста и локалних специфичности, вишесмерних утицаја политичких процеса и идентитета, критичком анализом како учинака спољних управитеља тако и улоге политичких елита у инструментализацији етноидентитета којом се систематски репродукује унутрашњи раскол, Г. Тепшић је створио простор за размишљање о могућим разумним корацима ка решењима која не смерају ни опонашању поједностављених формула, ни утопијским замислима радикалних обрта ка хармонизацији. Ти кораци воде, посредством агонистичког дијалога, ка прихватању неслагања без потребе поништавања Другости. Тиме је кандидат уистину дао допринос студијама мира, као и дугорочној стратегији ненасилног превладавања сукоба дугог трајању у балканском региону.

Имајући у виду све речено, Комисија сматра да је докторски рад кандидата мр Горана Тепшића, *Улога политичких елита у процесу реконструкције националних идентитета: случај Босне и Херцеговине* испунио све формалне услове за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука, Универзитета у Београду, да одобри јавну одбрану.

Чланови Комисије:

Проф. Др Сеад Турчало, ванредни професор, ФПН, Сарајево

Проф. Др Немања Џуверовић, ванредни професор, ФПН, Београд

Проф. Др Радмила Накарада (ментор), редовни професор у пензији, ФПН, Београд